

ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ РАТИФІКАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК І ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА БОРОТЬБУ ІЗ ЦИМИ ЯВИЩАМИ

LEGAL SIGNIFICANCE OF THE RATIFICATION OF THE COUNCIL OF EUROPE CONVENTION ON PREVENTING AND COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN AND DOMESTIC VIOLENCE

Ахмедова А.О., студентка I курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Гахраманова І.Б., студентка I курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Генкул Ю.В., студентка I курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню особливостей і загальної характеристики Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, а також визначення правового значення ратифікації цієї Конвенції в Україні (далі – Стамбульська конвенція). Стамбульська конвенція надає країнам-учасникам комплексну юридичну базу, стратегії та заходи, засновані на найкращому досвіді запобігання та протидії насильству проти жінок та домашньому насильству. Ця Конвенція є революційним документом, який визнає насильство щодо жінок не тільки порушенням прав людини, а й формою дискримінації. Для України ратифікація Стамбульської конвенції є беззаперечним кроком на шляху до членства в Європейському Союзі (далі – ЄС), яке на сьогодні є актуальним питанням. Стамбульська конвенція є надзвичайно важливим документом, який регулює найважливіші питання щодо захисту прав жінок і запобігання та протидії усіх форм насильства щодо жінок, дітей та чоловіків. Українське суспільство зіткнулося із проблемою протистояння традиційних поглядів і пережитків минулого з європейськими інноваційними підходами, що стосуються гендерно-чутливої тематики. Насамперед Стамбульська конвенція є не просто посібником із викоринення стереотипів з приводу ролі жінки у суспільстві, вона відіграє важливу роль у процесі правового регулювання питань криміналізації таких правопорушень, як сталкінг, умисне каліцтво жіночих геніталій, фізичне, психологічне, домашнє та економічне насильства, захисту дітей як свідків домашнього насильства, примусова стерилізація, примусовий аборт, а також права освіта населення з приводу важливості цих питань. Важливим аспектом є те, що наразі в Україні відсутня взаємодія між правоохоронними і судовими органами з потерпілими від усіх форм насильства, що зумовлено історичними і культурними чинниками. Тому, насамперед, значення Стамбульської конвенції полягає у тому, щоб налагодити взаємодію між зазначеними суб'єктами та сприяти захисту потерпілих від вищезазначених форм насильства.

Ключові слова: Стамбульська конвенція, переслідування жінок, домашнє насильство, умисне каліцтво жіночих геніталій, стереотипна роль жінки.

The article is devoted to the study of the peculiarities and general characteristics of the Convention of the Council of Europe on the prevention of violence against women and domestic violence and the fight against these phenomena, as well as the determination of the legal significance of the ratification of this Convention in Ukraine. The Convention provides member countries with a comprehensive legal framework, strategies and measures based on best practices to prevent and respond to violence against women and domestic violence. The Convention is a revolutionary document that recognizes violence against women not only as a violation of human rights, but also as a form of discrimination. For Ukraine, the ratification of the Convention is an indisputable step on the way to membership in the European Union, which is currently an urgent issue. The Istanbul Convention is an extremely important document that regulates the most important issues regarding the protection of women's rights and the prevention and counteraction of all forms of violence against women, children and men. Ukrainian society faced the problem of confronting traditional views and remnants of the past with European innovative approaches related to gender-sensitive topics. First of all, the Istanbul Convention is not an easy guide to eradicating stereotypes about the role of women in society, it plays an important role in the process of legal regulation of criminalization of such offenses as stalking, intentional mutilation of female genitals, physical, psychological, domestic and economic violence, protection of children as witnesses domestic violence, forced sterilization, forced abortion, as well as legal education of the population about the importance of these issues. An important aspect is that currently in Ukraine there is no interaction between law enforcement and judicial bodies with victims of all forms of violence, which is due to historical and cultural factors. That is why, first of all, the significance of the Istanbul Convention is to establish interaction between the mentioned subjects and to promote the protection of the victims.

Key words: Istanbul Convention, persecution of women, domestic violence, deliberate mutilation of female genitals, stereotypical role of women.

Постановка проблеми. Стамбульська конвенція ратифікована у 36 країнах, серед яких зокрема є країни, які не є членами європейської спільноти. Загалом Стамбульська конвенція вважається золотим стандартом захисту прав жінок, що відіграє невід'ємну роль для поширення серед українського суспільства європейських цінностей. Саме ратифікація сприятиме криміналізації правопорушень, які на сьогодні не передбачені нашим законодавством, проте потребують особливої уваги з боку держави і суспільства.

Мета. Розглянути актуальні проблеми, які визначені Конвенцією Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, а також дослідити важливість ратифікації Стамбульської конвенції в Україні.

Виклад основного матеріалу. 20.06.2022 Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» [1]. Цей закон став частиною системи законодавчих актів, що регулюють питання протидії домашньому насильству та наблизенню норм українського законодавства з цього питання до нормативно-правових актів ЄС. Спробуємо з'ясувати, що являє собою Стамбульська конвенція та чому ратифікація її положень не відбулася в Україні раніше.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, або Стамбульська конвенція – міжна-

родна угода, ухвалена і відкрита для підписання 11 травня 2011 року в місті Стамбулі (Турецька Республіка) [2]. На нашу думку, Стамбульська конвенція є революційним документом, адже це перший міжнародний юридично обов'язковий акт, потенційно відкритий для будь-якої країни у світі, що забезпечує комплексну низку заходів із запобігання та протидії насильству над жінками та домашньому насильству. Конвенція визнає насильство стосовно жінок водночас порушенням прав людини, і видом дискримінації.

Щодо змісту Стамбульської конвенції, то вона включає Преамбулу, 81 статтю, згруповану у 12 розділів. Сама структура базується на так званих «чотирьох П»: 1) попередження (Prevention); 2) захист та підтримка постраждалих (Protection and support of victims); 3) суд над злочинцями (Prosecution of offenders); 4) загальні принципи (Integrated Policies) [2]. Основне, що можна виокремити зі змісту, це те, що даний міжнародний договір юридично зобов'язує створити правову базу для боротьби з домашнім насильством та іншими видами насильства щодо жінок. Країни, що підписали Конвенцію, повинні криміналізувати психологічне насильство, переслідування, фізичне і сексуальне насильство, примусовий шлюб, примусові аборти і стерилізацію. Також, кримінальним злочином вважається сексуальне домагання вдома, на роботі, у транспорті на вулиці. Відповідні правоохоронні органи повинні негайно та належним чином реагувати на всі форми насильства, шляхом належного та невідкладного захисту жертв.

Аналізуючи цілі Конвенції, можна виокремити такі пункти їх розуміння: 1) «ні насильству» – головна мета – захист жінок від усіх видів насильства і викорінення домашнього насильства; 2) «так рівноправ'ю» – заохочення рівності між жінками і чоловіками та сприяння викоріненню дискримінації; 3) «так захисту потерпілих» – прагнення захистити та допомогти всім жінкам, чоловікам і дітям потерпілим від насильства; 4) «так міжнародній співпраці» – з метою ліквідації насильства і надання їм допомоги; Стамбульська конвенція зобов'язує держави вжити всіх необхідних заходів для забезпечення можливості надання притулку через насильство за гендерною ознакою. Держави також зобов'язуються дотримуватись принципу не висилання у випадках, де є ризик насильства щодо людини. Конвенція заохочує укладання угод між державами, які сприятимуть розслідуванню правопорушень і виконанню судових рішень щодо насильства стосовно жінок і домашнього насильства; 5) «так комплексному підходу» – Конвенція підтримує громадські організації та правоохоронні органи в співпраці між собою задля прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок та домашнього насильства. Водночас створює сильний та незалежний механізм контролю та надає парламентаріям особливу роль у контролюванні Конвенції на національному рівні. Окрім того, варто пам'ятати, що положення Стамбульської конвенції захищають не лише жінок, адже це універсальний документ. Як зазначається у статті 4: «виконання положень Конвенції передбачає захист прав жертв насильства будь-якої статі, гендеру, віку, сексуальної орієнтації, переконань, походження та стану здоров'я» [2].

Чому ж так довго Стамбульська конвенція не була ратифікована в Україні? Після появи самої Конвенції певний час почали виникати різноманітні міфи, які перекручували її зміст і вводили в оману громадян у різних країнах, це і зумовлювало супротив до ратифікації. Розглянемо деякі з них, які стосуються нашої держави.

Міф 1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цим явищем є чужорідним документом, до ратифікації якого Україну примушують інші країни, котрі чинять тиск і здійснюють зовнішнє керування [3]. Проте, необхідно зазначити, що представники Уряду України, були членами тимчасового комітету, що працював над Стамбульською

конвенцією, брали участь у зустрічах та обговореннях. Тобто, Україна безпосередньо є серед авторів Конвенції, присутня вільна згода, без ніякого зовнішнього тиску.

Міф 2. Стамбульська конвенція веде до руйнування традиційної української родини, несе загрози інституту сім'ї та традиційними для нашого народу сімейним цінностям, адже під прикриттям боротьби з домашнім насильством вона пропагує гендерну ідеологію, яка поки що не імпонує нашому суспільству [3]. Проте, Конвенція спрямована на боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством та на допомогу потерпілим. Часто такий вид насильства здійснюється саме у звичайних сім'ях, які дехто називає традиційними. Окрім того, Конвенція не вимагає внесення змін до національного законодавства про шлюб, сім'ю, всиновлення тощо.

Міф 3. Поняття «гендер», яке використовується в Конвенції, не притаманне українському законодавству [3]. Вперше в українському законодавстві терміни, похідні від поняття «гендер», були використані в 2001 році в Указі Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні». В 2005 році було ухвалено закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», в якому надано визначення поняттям «гендерна рівність», «гендерно-правова експертиза» та інші. На сьогодні в Україні існує понад 400 документів, у яких використовується гендерна термінологія.

Міф 4. Із ратифікацією Стамбульської конвенції відбудеться індоктринація дітей гендерною ідеологією, котра за своєю сутністю є деструктивною, морально та психологічно травмуватиме життя дітей та підлітків, тому не може бути ратифікована в Україні [3]. Проте, Конвенція вважає освіту важливим аспектом запобігання насильству щодо жінок, оскільки ставлення, переконання та моделі поведінки формуються на дуже ранньому етапі життя. Втім, Конвенція є достатньо гнучкою і дозволяє державам самим вирішувати коли і як вирішувати питання гендерної рівності, взаємної поваги в процесі надання формальної чи неформальної освіти.

Важливим є те, що діти повинні розуміти, що вони мають право вибору, Стамбульська конвенція пропонує боротися із стереотипами. Дуже часто ці та інші міфи, породжуються через недостатню обізнаність, розуміння положень Конвенції з боку частини політиків та представників різних соціальних груп, а також у стереотипах, які ускладнюють впровадження тих чи інших важливих цивілізаційних процесів у суспільстві. Можна із впевненістю говорити про те, що незважаючи на кількість міфів, ратифікація Конвенції є надзвичайним кроком для України та нашої правової системи, в контексті європейських цінностей та спрямування.

Для підтвердження вищевказаного, звернемося до кримінального законодавства України, а саме до змін у кримінальному законодавстві, які відбулися, у результаті реалізації положень Конвенції. Про недостатність врегулювання питань, які зачіпає Стамбульська конвенція, свідчить те, що стаття 121 Кримінального кодексу України (далі – КК України) доповнена таким суспільно небезпечним наслідком, як каліцтво статевих органів. [4]

Стамбульською конвенцією передбачається встановлення кримінальної заборони умисного каліцтва жіночих геніталій, а саме дій, які полягають у видаленні, інфібуляції або здійсненні будь-якого іншого каліцтва загалом або часткового великих статевих губ, малих статевих губ або клітора, примушування жінки або підбурювання чи примушування дівчини до того, щоб вона зазнала подібних операцій.

У свою чергу, дослідники в Україні наголошували на відсутності необхідності криміналізації умисного каліцтва жіночих геніталій, посилаючись на відсутність в нашій країні такої практики, що зумовлено культурними особливостями й історичним минулим. Проте доповнення у вигляді суспільно небезпечного наслідку

до статті 121 КК України є колізією, адже у кримінальному законодавстві наявні визначення тяжких тілесних ушкоджень, але в Правилах судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, кваліфікація умисного каліцтва жіночих геніталій може викликати труднощі на практиці. Тому вважаємо, що законодавцем має бути виключено суспільно небезпечний наслідок у виді каліцтва статевих органів із переліку наслідків, передбачених ст. 121 КК України, та встановлення окремої норми за умисне каліцтво жіночих геніталій. [5, с. 281-283]

Далі слід також звернути увагу на не менш важливі складі кримінальних правопорушень, які передбачені Стамбульською конвенцією. Насамперед мова йде про переслідування. Відповідає контексту Стамбульської конвенції вживання переслідування в статті 6 Типових стратегій і практичних заходів щодо викоринення насильства відносно жінок в галузі попередження злочинності і кримінального правосуддя від 12 грудня 1997 року, відповідно до якої державам-членам пропонується проводити огляд, оцінку та перегляд кримінального законодавства, щоб в межах своїх національних правових систем заборонити або не допускати переслідування щодо жінок. В Україні на сьогодні законодавчо не закріплено таке кримінальне правопорушення, яке переслідування, або stalking, незважаючи на те, що статистика говорить про величезну кількість потерпілих від цих видів кримінальних правопорушень, особливо це стосується жіночого населення.

Стамбульська конвенція у статті 36 визначає зобов'язання держав: Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб було криміналізовано такі форми умисної поведінки: а) здійснення, без згоди, вагінального, анального або орального проникнення сексуального характеру в тіло іншої особи з використанням будь-якої частини тіла або предмета; б) здійснення, без згоди, інших актів сексуального характеру з особою; в) примушування іншої особи до здійснення, без згоди, актів сексуального характеру з третьою особою. У КК України ці правовідносини передбачені статтями 152, 153, 154, 155, 156.

При цьому, аналіз вироків за останні декілька років показує, що основними джерелами доказів у кримінальних провадженнях за сексуальне насильство є: висновок експерта; показання обвинуваченого; показання свідків (у тому числі показання з чужих слів); протокол огляду місця події; протокол огляду відеозапису; протокол затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, у тому числі щодо обшуку особи; протокол прийняття заяви про вчинене кримінальне правопорушення; протокол огляду предмету; заява про вчинення кримінального правопорушення; протокол пред'явлення особи для впізнання; протокол слідчого експерименту; речові докази; інші документи.

На нашу думку, з наведеного аналізу законодавцю слід звернути увагу на те, щоб передбачити кримінально-процесуальним законодавством України мінімізацію допитів потерпілих від насильства, адже це може сприяти погіршенню емоційного та фізичного стану потерпілої особи [6].

Окрім того, слід звернути увагу, на позитивні зобов'язання держави відповідно до положень Стамбульської конвенції. Зокрема частина 2 статті 4 Конвенції передбачає, що Сторони засуджують усі форми дискримінації стосовно жінок і своєчасно вживають необхідних законодавчих та інших заходів для запобігання дискримінації, зокрема шляхом: 1) закріплення в їхніх національних конституціях або іншому відповідному законодавстві принципу рівності між жінками та чоловіками й забезпечення практичної реалізації цього принципу; 2) заборони дискримінації стосовно жінок, зокрема за допомогою використання санкцій, де це доречно; 3) скасування законів та практики, які є дискримінаційними стосовно жінок.

Важливим аспектом ратифікації Стамбульської конвенції державами є саме викоринення в суспільстві сте-

реотипів та упереджень стосовно соціальних ролей і традицій, які жінка нібито повинна займати. Більш того, стаття 49 Конвенції передбачає, що Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб розслідування та судові провадження стосовно всіх 27 форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції, здійснювалися без неналежних затримок і з урахуванням прав жертви на всіх стадіях кримінального провадження, Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів згідно з основними принципами прав людини та з огляду на гендерне розуміння насильства для забезпечення ефективного розслідування та кримінального переслідування правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції [7, с. 27-28].

Слід також розглянути вищезгадані положення Стамбульської конвенції крізь призму практики Європейського суду з прав людини (далі – Суд). Зокрема, у справі «Беваква та С. проти Болгарії», в якій заявники, мати та її син, подали позов проти батька, який звинувачувався у домашньому насильстві. Під час того, як розгляд справи здійснювався національними судовими органами Болгарії, заявниця неодноразово потерпала від побиття з боку чоловіка. В подальшому, національними судовими органами та органами прокуратури справу було закрито без будь-якого гарантованого правового захисту для потерпілої. І навіть після розлучення заявниця піддавалася побиттям та переслідуванням з боку колишнього чоловіка, про що не було порушено жодної кримінальної справи. В результаті вищевикладеного, заявниця звернулася до Суду, вказавши на порушення статей 3 (заборона катування), 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя), 13 (право на ефективний засіб правового захисту) та 14 (заборона дискримінації) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, обґрунтовуючи це тим, що держава не здійснила належних заходів для забезпечення права заявників на повагу до сімейного життя та не захистила заявницю від насильницьких дій з боку колишнього чоловіка.

Проте Суд розглядав справу тільки в аспекті порушення статті 8, що на нашу думку, є помилкою, адже таким чином Суд не звертає увагу суспільства на гендерну чутливість, коли мова йдеться про кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи. До речі, саме цей аспект відіграє важливу роль у процесі ратифікації Стамбульської конвенції, адже саме цей документ захищає жінок як гендерно чутливу категорію від низки кримінальних правопорушень. Окрім того, Суд не звернув належну увагу на порушення статті 3, що дає підстави вважати, що домашнє насильство не є однією з форм жорстокого поводження, з чим ми категорично не згодні. [8]

До того ж, Суд наголосив на тому, що неприпустимим з боку держави вказувати на те, що насильство в сім'ї є внутрішньою справою сім'ї, що унеможливило втручання органів влади у процес захисту потерпілої.

Окрім цього, вважаємо за потрібне розглянути судову практику, яка стосується безпосередньо України на прикладі справи «Левчук проти України». Згідно з твердженнями заявниці її стосунки з чоловіком поступово погіршувалися, оскільки він зловживав спиртними напоями і під їхнім впливом починав суперечки із заявницею, змушався з неї, погрожував їй та дітям, а іноді вдавався до фізичного насильства щодо неї. 18 березня 2009 року Обласне бюро судово-медичної експертизи Рівненської обласної ради засвідчило, що у заявниці був зламаний ніс і наявні крововиливи навколо очей, що за твердженням заявниці було наслідком застосування її чоловіком фізичного насильства щодо неї.

Заявниця неодноразово зверталася до правоохоронних органів, які у свою чергу відмовляли у порушенні кримінальної справи. І навіть після розірвання шлюбу колишній чоловік продовжував жорстоко поводитися із заявницею. У подальшому заявниця звернулася до судів першої, апеляційної та касаційної інстанцій із цивільним

позовом про виселення колишнього чоловіка з квартири у зв'язку з його жорстокою поведінкою, а також визнання його винним у вчиненні насильства щодо сім'ї. Проте суди залишили позов без задоволення. Звернувшись до Суду, заявниця вказувала на порушення статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Суд постановив, що у цій справі заявниця надала достовірні твердження, що протягом тривалого періоду часу вона зазнавала фізичного насильства, залякування та отримувала погрози від колишнього чоловіка, з яким досі спільно проживає у квартирі. Ці події вплинули на її фізичну та моральну недоторканість, і тому вони стосуються сфери приватного життя у розумінні статті 8 Конвенції. Отже, суд задовольнив вимогу заявниці в повній мірі.

У справі, зокрема зазначено, що 14 листопада 2017 року Комісар з прав людини Ради Європи, надіслав листа п. А. Парубію, Голові Верховної Ради України, заклавши його посприяти процесу ратифікації Стамбульської конвенції. У листі розглядається такий важливий аспект, як те, що деякі критики в Україні визнають, що насильство стосовно жінок є проблемою, однак бажають унеможливити оспорування владою традиційних гендерних ролей та стереотипів у зв'язку з культурним переконанням, що чоловіки та жінки мають відігравати різні ролі як у суспільному житті, та і в сім'ї.

Комісар зазначає, що цей підхід обмежує жінок стереотипною роллю матері, суть якої зводиться до народження та перебування вдома для турботи про дітей. Ще одне критичне зауваження щодо Конвенції з боку українських критиків стосується начебто її «необґрунтованої» уваги до жінок, тоді як і чоловіки також можуть бути потерпілими від насильства. Проте дані, зібрані в різних країнах – членах Ради Європи, у тому числі в Україні, вказують, що в переважній більшості випадків домашнього насильства об'єктами насильства з боку чоловіків є саме жінки.

Загалом, як показують численні дослідження, жінки та дівчата перебувають у зоні підвищеного ризику за рівнем гендерно-зумовленого насильства на відміну від чоловіків, а також що спрямоване проти жінок насильство залишається широко поширеним явищем. Слід також наголосити, що згідно із Стамбульською конвенцією як чоловіки, так і діти теж можуть бути потерпілими від домашнього насильства, і це теж слід враховувати. [9]

З вищевикладеного можна зробити декілька висновків на користь ратифікації Стамбульської конвенції: забезпечення взаємодії правоохоронних органів та центрів соціального захисту у справах, які стосуються насильства в сім'ї; справи з приводу домашнього насильства повинні розглядатися навіть без наявності заяви з боку потерпілої; прирівнення статусу дітей, які стали свідками домашнього насильства до статусу потерпілих від домашнього насильства; обов'язкове запровадження інституту примусового виселення кривдника зі спільного місця проживання з потерпілою (-им); забезпечення освіти населення у сфері захисту від домашнього, психологічного, фізичного видів насильства; визнання насильства у сім'ї не приватною справою.

Висновки. Ратифікація Стамбульської конвенції має для України особливе значення на сьогодні, коли наша країна є майже повноправним членом євроінтеграційних процесів. Стамбульська конвенція є синтезом міжнародних документів, які стосуються захисту жінок не тільки від домашнього насильства, а і низки інших маніпуляцій, пов'язаних із негативним впливом на психологічне і фізичне здоров'я. Окрім цього, Конвенція спрямована не тільки на криміналізацію усіх форм насильства щодо жінок, а й запроваджує низку заходів, які забезпечують моніторинг і контроль таких кримінальних правопорушень для їх запобігання. Саме ратифікація Стамбульської конвенції є важливим кроком на шляху до новітнього підходу захисту потерпілих (адже це може бути будь-яка людина незалежно від гендеру, віку, раси тощо) від усіх форм насильства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» від 20.06. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text> (дата звернення 22.11.2022).
2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462546> (дата звернення: 22.11.2022).
3. Міфи та факти про Стамбульську конвенцію, брошура РЄ. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2020-brochure-ic-myths-andfacts-ukr-25112020/1680a07ee9> (дата звернення: 22.11.2022).
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III станом на 4 вересня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 22.11.2022).
5. Васильєв, А.А., Юртаєва К.В. Реалізація положень стамбульської конвенції в законодавстві України про кримінальну відповідальність: системно-правовий аналіз внесених змін і доповнень. *Порівняльно-аналітичне право* №1. 2019. С. 279-284.
6. Гловюк І. Ратифікація стамбульської конвенції та доказування сексуального насильства (ст. 153 КК України): досвід та тенденції. Матеріал підготовлено за фінансової підтримки Ради Європи в межах проєкту “Combating Violence against Women in Ukraine (COVAW)” для сайту Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем». URL: <https://jurfem.com.ua/ratyfikatsiya-stambulskej-konventsii-ta-dokazuvannya-sexualnoho-nasylnstva/> (дата звернення: 22.11.2022).
7. Лозінська, С. В. Стамбульська конвенція і новітній підхід до запобігання та боротьби з насильством стосовно жінок і домашнім насильством. *Економіка. Фінанси. Право.* № 9. 2021. С. 27-29.
8. Resolution CM/ResDH(2012)162 Bevacqua against Bulgaria, Execution of the judgment of the European Court of Human Rights. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/research/bulgaria/BEVACQUA.pdf> (дата звернення: 22.11.2022).
9. Левчук проти України: Рішення Європейського суду з прав людини від 3 вересня 2020 року. Заява № 17496/19. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f92#Text (дата звернення: 22.11.2022).